

УДК 342.9+37.04-053

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОСВІТИ ДОРΟΣЛИХ

Савіщенко В.М., к. п. н., доцент,
доцент кафедри загальноправових дисциплін
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

Стаття присвячена розгляду функціональної значущості освіти в механізмі державного будівництва, взаємодії феноменів держави й освіти, ринку праці та навчальних закладів. Висвітлюються проблеми помилкового вибору професії, безробіття дорослих, їх працевлаштування й зайнятості. Обґрунтовується необхідність нормативно-правової реалізації педагогічної концепції «навчання через усе життя». Аналізуються причини зміни професії серед дорослого населення. Освіта для дорослих розглядається як умова продовження повноцінного соціально значущого життя.

Ключові слова: освіта дорослих, держава, адміністративно-правове забезпечення, функції освіти, концепція, професія.

Статья посвящена рассмотрению функциональной значимости образования в механизме государственного строительства, взаимодействия феноменов государства и образования, рынка труда и учебных заведений. Освещаются проблемы ошибочного выбора профессии, безработицы взрослых, их трудоустройства и занятости. Обосновывается необходимость нормативно-правовой реализации педагогической концепции «обучение через всю жизнь». Анализируются причины смены профессии среди взрослого населения. Образование для взрослых рассматривается как условие продолжения полноценной социальной значимой жизни.

Ключевые слова: образование взрослых, государство, административно-правовое обеспечение, функции образования, концепция, профессия.

Savishchenko V.M. ADMINISTRATIVE LEGAL PROVISION OF ADULT EDUCATION

The article deals with consideration of functional significance of education in the state construction mechanism, state and education phenomena, labour and educational institutions market cooperation. The problems of erroneous career choice, adult unemployment and their employment have been covered in the article. The need for legal realization of pedagogical conception “education through the whole life” has been established. Causes of profession change among adult population have been analyzed. The adult education is considered to be a condition to continue productive socially important life.

Key words: adult education, state, administrative legal provision, education functions, conception, profession.

Постановка проблеми. Оскільки рівень освіченості й культури суспільства визначає політичну, економічну та наукову потужність держави, освіта в широкому розумінні має стратегічне значення для розбудови демократичної правової України. Важливим аспектом інноваційного розвитку суспільства є створення умов для навчання впродовж життя. Проблема освіти дорослих у всій її повноті стала актуальною для системи вищої освіти України у зв'язку з вимогами сучасного етапу розвитку суспільства, чітко вираженими в Законі України «Про вищу освіту» [1], Рекомендаціях 2006/962/ЄС Європейського Парламенту та Ради (ЄС) «Про основні компетенції для навчання протягом усього життя» від 18.12.2006 [2], Указі Президента України «Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року» від 25.06.2013 № 344/2013 [3]. Цільова установка на забезпечення якості вищої освіти, її інтеграції в європейське й світове освітнє співтовариство стає орієнтиром розробки правових основ професійної освіти дорослих.

Ступінь розробленості проблеми. Окремі історико-філософські, культурологічні, політичні, соціально-економічні, правові аспекти розвитку, значення освіти для дорослих досить детально висвітлювали М.І. Ануфрієв, В.М. Бехтерев, О.М. Бандурка, Ю.К. Бабанський, О.А. Грішнова, І.В. Зайченко, Б.Т. Лихачев, Д.М. Освянко, Т.І. Сущенко, Ж.Т. Тощенко, О.Н. Ярмиш та ін. Незважаючи на кількість публікацій, що зростає, присвячених удосконаленню освіти, бракує праць із системним розглядом адміністративно-правового забезпечення освіти дорослих. Водночас аналіз теоретичних на-

працювань учених, стан педагогічної практики, нові вимоги до професійної підготовки фахівців в умовах інноваційного розвитку суспільства й наявності певних суперечностей у цій сфері заздали необхідність удосконалення системи освіти дорослих.

Метою статті є визначення причин зміни професії, особливостей освіти дорослих, орієнтирів розробки стратегії освіти дорослих як важливої умови соціалізації особистості, напрямів удосконалення адміністративно-правового забезпечення освіти дорослих.

Виклад основного матеріалу. Освіта є одним із чинників, що формує інтелект суспільства й так впливає на формування поведінки не лише окремих індивідів, а й соціуму загалом; здійснює підготовку кадрового потенціалу практично для всіх сфер виробництва, що визначає поведінку індивідів на фаховому рівні; провадить виховну політику через систему інституційних структур, формуючи при цьому певний соціокультурний простір як окремих індивідів, так і соціальних груп, суспільства загалом. Державна цінність освіти аксіоматична. Добре відомо, що економічний, інтелектуальний і духовно-моральний потенціал кожної держави безпосередньо залежить від стану справ в освітанській сфері, можливість її прогресивного розвитку. Історія післявоєнного розвитку країн світу, конкретний досвід США, Німеччини, Південної Кореї, Японії дають змогу зробити висновок, що пріоритетне становище освіти є не наслідком добробуту держави, а його причиною. Відповідно до визнаної в усьому розвинутому світі концепції «людського капіталу», освіта розцінюється як ключовий чинник економічного зростання, як

наріжний камінь соціального добробуту. Практичний досвід, аналіз теоретичної педагогічної спадщини провідних українських педагогів надали можливість дійти остаточного висновку, що освіта в механізмі державного будівництва є найважливішою умовою прогресивного соціального та культурного розвитку суспільства. У свою чергу, феномен держави зумовлює систему освіти й реалізації права на освіту громадян. Держава через адміністративно-правове забезпечення визначає мету, завдання, концепцію й технологію навчально-виховного процесу на кожному рівні освіти (дошкільному, загальносередньому, позашкільному, професійно-технічному, вищому). Від принципів, форм, методів і змісту навчання залежить функціональна значущість освіти, яка полягає у формуванні моделі особистості, розвитку пізнавально-перетворювальних процесів науково-технічного прогресу. Саме тому освітня система продукує суспільству певну модель особистості, яка «замовляється» державою.

Беззаперечно, освіта як соціально-правовий інститут виконує особливі функції, які відрізняють її від інших інститутів. Функція (походить від лат. *functio* – виконання, звершення) – обов'язок, коло діяльності, призначення [4, с. 553]. У теорії держави і права традиційно визначають функції держави як «... напрями діяльності держави, які виражають її сутність і соціальне призначення в галузі управління справами суспільства» [5, с. 91]; «... головні напрями її внутрішньої і зовнішньої діяльності, що виражають і конкретизують класову і загальнолюдську сутність і призначення держави в суспільстві, цілі й завдання держави по управлінню суспільством у властивих їй формах і властивими їй методами» [6, с. 42]. Р.В. Ривкіна відмічає дві функції освіти: освіта як засіб і освіта як мета, при цьому в першому випадку мається на увазі функція, що охоплює виробничо-економічну та соціальну функцію, у другому – гуманістична [7, с. 161]. В.Т. Лисовський доводить, що система освіти виконує соціальну, професійну, гуманістичну й ідеологічну функції [8, с. 9]. А.В. Зельманов серед функцій освіти та науки називає соціальну, народногосподарську, суспільно-політичну, ідеологічну, виховну гуманістичну, функцію відтворення робочої сили, передання знань новим поколінням, соціалізації, соціального просування, підвищення кваліфікації фахівців [9, с. 37]. Структурний підхід до освіти дає змогу виділити такі функції: повчальну, виховну, управлінську, функції, спрямовані на відтворення національної культури, міжнаціональну співпрацю та виховання єдиної регіональної культури [10, с. 60]. В окрему групу можна виділити рефлексивні функції освіти, такі, що орієнтовані на самопізнання й самовдосконалення особистості, а саме: стимулювання самоосвіти, самопідготовки, постійної спраги знань. Самоосвіта й насамперед самостійне здобуття знань, звичайно, аж ніяк не вичерпуються, не обмежуються навчальною програмою. Саме завдяки освіті здійснюється обмін знаннями, інформацією, а отже, і можливостями між верствами суспільства, між колективами, державами, людьми, так здійснюється комунікаційна функція. Також функція освіти полягає в підготовці кваліфікованих кадрів для всіх сфер економічного життя. Крім того, освіта виконує ще й виховну функцію. За допомогою освіти зберігаються культурні цінності, які передаються від одного покоління до ін-

шого, здійснюється загальноосвітня підготовка, розширення меж професіоналізму, формування кругозору та ерудиції. Продуктивна функція освіти полягає у створенні нових ідей, технологій, форм поведінки. Отже, освіта – поліфункціональне явище.

Освіту можна зарахувати до відкритих систем, яка перебуває у взаємодії з навколишнім середовищем. Освітній процес постійно змінюється. Джерелом змін є вирішення суперечностей, зокрема, між державою та людиною, соціальними вимогами до освіченості людини, підготовленості до праці й фактичним рівнем освіти, якістю підготовки в навчальному закладі або самопідготовки. Суспільно-політичні перетворення як ніколи актуалізували проблему працевлаштування й зайнятості населення. Це, у свою чергу, наблизило вітчизняну систему освіти до реалізації педагогічної концепції «навчання через усе життя».

Перехід від ринкових відносин змусив велику кількість людей змінювати професію. Одержання базової високоякісної освіти відкрило можливість людині розвиватися, доучуватися, підвищувати або змінювати кваліфікацію для того, щоб відповідати вимогам навколишнього світу, що динамічно змінюється. Зміна концепції «освіта на все життя» принципово іншою «освіта через усе життя» зробила освітній процес безперервним, стимулювальним, таким, що постійно дає змогу оволодівати необхідними знаннями, цінностями, уміннями. Освіта для дорослих надає людині можливість не зупинятися у своєму розвитку, підвищувати професійну кваліфікацію протягом усього життя, адаптуватися до умов наукового прогресу.

Перш ніж людина зробить вибір професії, від народження відбувається багатоетапний і складний процес її духовного, інтелектуального та фізичного розвитку. Вибір професії в юнацькі роки зумовлений багатьма факторами й мотивами, серед них сімейні традиції, сформовані стійкі інтереси та розвинені здібності, бажання виконувати в суспільстві певну соціальну роль, поради батьків, друзів, престижність професії тощо. За даними дослідження, свідомий вибір майбутньої професії здійснюється лише 43%–57% студентів вищих навчальних закладів (далі – ВНЗ). Проте й серед них від 5% до 10% змінюють професію на старших курсах або після закінчення навчального закладу. До цих показників варто додати відсоток осіб, котрі обрали професію ситуативно, не маючи відповідних мотивів, здібностей та інтересів. Наведені дані підтверджуються результатами аналізу вітчизняного ринку праці. Він засвідчує зростання такої негативної тенденції, як невідповідність професії профілю освіти. Таке явище досить розповсюджене серед працівників органів внутрішніх справ (до 30%), торгівлі й підприємництва (до 78%), державних службовців (до 85%). Отже, обрати професію в юнацькі роки так, щоб вона стала покликанням на все життя вдається не всім. Тому значна частина випускників вищої школи працює не за спеціальністю. Наслідки неправильного вибору професії негативні як для особистості, так і для суспільства загалом, це витрачені час та інші ресурси на навчання, зниження якості роботи, професійні помилки, відсутність натхнення й бажання творчо працювати, неухважність, безвідповідальність, вияви вчинків, несумісних із професійною етикою, постійна незадоволеність результатами професійної діяльності, порушення психічного та

фізичного здоров'я людини. В умовах ринкової економіки працівники, які мають низькі показники якості роботи, не виявляють ініціативи, поповнюють кількість безробітних із вищою освітою.

Однією з причин зміни професії серед дорослого населення є втрата здоров'я, як наслідок – профнепридатність. Держава повинна забезпечити соціальний захист своїх громадян, котрі потрапили в скрутні життєві ситуації, не тільки засобом грошових компенсацій, а насамперед створенням умов для продовження повноцінного соціально значущого життя.

Проблема вибору нової професії постає не тільки перед безробітними. Нестабільна економіка змушує багатьох змінювати роботу в тридцять, сорок, п'ятдесят років. Навіть вийшовши на пенсію, деякі розпочинають опановувати нову спеціальність. Отже, закон зміни праці діє впродовж усього життя й вимагає створення умов для навчання дорослих.

Де-факто й де-юре залишається проблема ізолюваності навчальних закладів від ринку праці. Новий Закон України «Про вищу освіту» [1] закріпив позицію безвідповідальності вишів із забезпечення здатності випускників працевлаштовуватися. Освітня політика повинна узгоджуватися з політикою держави щодо зайнятості населення. Тому положення Законів України «Про вищу освіту» [1], «Про зайнятість населення» [11] необхідно гармонізувати, орієнтуючи дві сфери (освіту, ринок праці) на забезпечення конституційних прав на освіту і працю.

Професійне управління будь-якою установою, організацією чи підприємством передбачає стратегію розвитку трудового колективу до п'яти років. А значить, під час формування трудових ресурсів необхідно враховувати прогнозовані дані. Такий підхід дасть змогу визначити реальні потреби ринку праці. У свою чергу, освітня система повинна працювати, задовольняючи ці потреби. З метою узгодження ринку праці й освітньої сфери вважаємо за доцільне впровадити такий алгоритм взаємодії: 1) центри зайнятості населення вивчають потреби ринку праці не тільки на сьогодні, а й ті, що очікуються впродовж п'яти років; 2) на основі реальних потреб ринку праці здійснюється планування роботи освітньої галузі. Запропонований алгоритм надасть можливість ефективно взаємодіяти між собою всім учасникам механізму врегулювання трудових та освітніх відносин: абітурієнтам, роботодавцям, навчальним закладам. Отже, кількість випускників ВНЗ з тієї чи іншої спеціальності буде реально відповідати потребам ринку праці, що сприятиме ефектив-

ному використанню людських ресурсів, зменшенню невідповідності отриманої освіти обійманій посаді, безробіття населення.

Теоретичним підґрунтям навчання дорослих є андрагогіка. Ця галузь психолого-педагогічних досліджень спрямована на вивчення проблем освіти й виховання дорослих людей. Особливого розвитку вона набула в кінці ХХ ст., коли значно розширилася сфера формальної та неформальної освіти дорослих, що потребувала спеціальних досліджень в інтересах підвищення ефективності навчального процесу, осмислення традиційної педагогічної проблематики у світлі ідей безперервної освіти.

У вітчизняній педагогічній практиці організація освіти дорослих має низку проблем: недосконалість нормативно-правової бази; бідна матеріально-технічна база, слабка фінансова підтримка; недостатньо розвинуті зв'язки між ВНЗ та ринком праці, службами зайнятості населення; недостатнє науково-методичне забезпечення навчання дорослих; майже повна відсутність педагогічних кадрів, які володіють методиками навчання дорослих людей.

Освіта дорослих стає важливою умовою соціалізації особистості. Адже освіта, яку отримала людина в молодості, не може забезпечити її знаннями, уміннями, ціннісними орієнтаціями, компетентністю на все життя. Переходячи з однієї вікової фази до іншої, людина змінюється, змінюються її інтереси, уподобання, цінності, накопичується індивідуальний досвід, з'являються нові для неї соціальні ролі. Разом із цим змінюється й соціальне середовище. Людина змушена постійно до нього пристосовуватися. Тому в дорослому віці процес соціалізації особистості не закінчується. Він триває все життя.

Важливо враховувати, що освіта дорослих – це не тільки надання допомоги тим, хто в період ранньої юності помилилися у виборі професії, а й можливість підвищити рівень професійної майстерності. У межах посад однієї професії (учитель – директор школи, лікар – керівник медичної установи, інженер – начальник цеху, економіст – директор банку) зміст праці може змінюватися досить суттєво, вимагаючи від особистості перепідготовки. Емпіричне дослідження на базі Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ засвідчує, що потреба керівників медичних установ, навчальних закладів, підприємств, державних службовців, працівників банківської системи тощо в отриманні другої вищої юридичної освіти швидко зростає. За останні п'ять років вона збільшилася втричі (див. таблицю 1).

Таблиця 1

Динаміка потреби дорослих у здобутті другої вищої юридичної освіти

Категорія	Кількість осіб, котрі здобувають другу вищу юридичну освіту				
	2010–2011 н. р.	2011–2012 н. р.	2012–2013 н. р.	2013–2014 н. р.	2014–2015 н. р.
Керівники медичних установ	5	9	14	14	17
Керівники навчальних закладів	8	9	15	16	20
Керівники промислових підприємств	7	7	10	15	18
Державні службовці	11	13	16	24	28
Працівники банківської системи, економісти, бухгалтери	3	9	15	19	20
Підприємці	5	8	17	19	21
Жінки, які виховують дітей	1	3	8	11	12
Безробітні	0	2	5	9	10
Усього	40	60	100	127	146

Отже, ринок праці потребує фахівців широкої кваліфікації, компетентних у галузі юриспруденції.

Наявна практика виявляє, що освіта для дорослих надається ВНЗ, але ця категорія позбавлена права рівного доступу щодо вступу до ВНЗ. Лише у вступній кампанії 2015 р. випускники ВНЗ могли подати документи на навчання в магістратурі за іншою спеціальністю. Крім того, необхідно визнати, що методика викладання, та й уся система підготовки студентів ВНЗ I–IV рівнів акредитації орієнтована на роботу з молоддю, а тому значно відрізняється від педагогічного процесу інститутів післядипломної освіти. Професор Т.І. Сущенко зазначає, що «... тут доводиться не тільки навчати, а й переучувати зрілих людей, долати опір раніше сформованим стереотипам, запроваджувати нові науково обґрунтовані інноваційні засоби, педагогічну інформацію, пробуджувати індивідуальне ставлення до неї» [12, с. 25]. Визначені професором Т.І. Сущенко особливості педагогічного процесу в системі післядипломної освіти надають можливість стверджувати, що врахування вікових особливостей дорослих, попередньої освіти і професійного досвіду є важливою умовою організації освітнього процесу, зумовлює зміст освіти, вибір методів, форм, засобів навчання, стилю взаємодії тощо. У такому педагогічному процесі значно зростає роль самого студента в організації навчання. Доросла людина має достатній рівень самосвідомості, життєвий досвід, розуміє мету свого навчання та шляхи реалізації отриманих знань. Дорослі студенти більш відповідальні. Вони беруть активну участь у плануванні, реалізації й корекції навчального процесу, самостійній роботі. Зазначені фактори зумовлюють високий рівень мотивації навчання дорослого, як результат – високу ефективність процесу навчання. Тому система післядипломної перепідготовки потребує максимального наближення до конкретних потреб особистості. З огляду на це освітні програми навчання дорослих повинні враховувати мету здобуття другої освіти, бути гнучкими й різноманітними. Наприклад, їх можна поділити на кар'єрні – для осіб, які, крім фахових, виконують ще й інші функції, та професійні – для тих, хто змінює попередню професію. Навчання дорослих можна здійснювати в організаційних формах курсів різної тривалості, майстер-класів, консультацій, стажування й перепідготовки.

Беручи до уваги вищевикладене, варто зазначити, що роль освіти в житті всього людства важко переоцінити. Насамперед вона впливає на молодь, а також є фактичним фундаментом суспільства. Крім того, її роль відзначається в умовах утвердження соціальної та правової держави, а основні риси сучасної парадигми освіти визначено в Загальній декларації прав людини, проголошеній і затвердженій Генеральною Асамблеєю ООН. Освіта має бути спрямована на загальний розвиток людини. Це принципове положення Загальної декларації прав людини наявне майже в усіх сучасних зарубіжних програмах розвитку освіти.

Висновки. Дослідження сучасного стану освіти, її функцій, педагогічної концепції «навчання через усе життя» й місця в суспільстві дає змогу зробити кілька висновків щодо адміністративно-правового забезпечення освіти дорослих:

1. Стратегія розвитку освіти перебуває в нерозривному зв'язку з домінуючими в суспільстві принципами правової доктрини, яка, по суті, і виконує функцію вихідних начал праворозуміння, закладає основи формування цих соціальних інститутів. Гуманізація правової доктрини України зумовила переосмислення не тільки методології правознавства, а й оновлення концепції освіти, розробку нової моделі системи освіти, головною метою якої має стати створення умов для виховання, навчання та всебічного розвитку особистості на всіх вікових етапах з огляду на те, що життя, здоров'я, честь і гідність людини є вищими соціальними цінностями.

2. Освіті дорослих як самостійній сфері притаманні особливості: орієнтованість педагогічного процесу на задоволення освітніх потреб конкретної людини; розробка інших технологій і методик навчання; підвищення ролі студента в організації процесу навчання; партнерська взаємодія між викладачем і студентом; гнучкість в організації навчання за всіма параметрами (місця, часу, терміну, програми, змісту тощо).

3. Розробка стратегії освіти дорослих як важливої умови соціалізації особистості має орієнтуватися на врахування дії закону зміни праці та кар'єрного розвитку особистості; формування нормативно-правової бази, спрямованої на визначення статусу освіти дорослих, її організаційних форм, документів про освіту; виділення кар'єрної освіти – для осіб, які, крім фахових, виконують ще й інші функції, та професійної – для тих, хто змінює попередню професію; максимальне наближення навчання до конкретних потреб особистості. З огляду на це освітні програми підготовки дорослих повинні враховувати мету здобуття другої освіти, бути гнучкими й різноманітними, здійснюватися в організаційних формах курсів різної тривалості, юридичних майстер-класів, консультацій, стажування та перепідготовки; розуміння педагогами освіти дорослих як глобального, всеосяжного явища, яке має здійснюватися на основі закономірностей соціалізації особистості, її цілісного становлення; підготовку спеціалістів, які володіють андрагогічними методиками, технологіями навчання дорослих.

Отже, найважливішим концептуальним адміністративно-правовим кредо врегулювання суспільних відносин у сфері освіти дорослих є узгодження андрагогічних і правових основ, удосконалення системи освіти як феномена, що неминуче забезпечить подолання кризи працевлаштування та зайнятості населення, інноваційний розвиток суспільства.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 № 1556-VII // Відомості Верховної Ради України. – 2014. – № 37–38. – С. 2716. – Ст. 2004.
2. Рекомендація 2006/962/ЄС Європейського Парламенту та Ради (ЄС) «Про основні компетенції для навчання протягом усього життя» від 18.12.2006 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_975.
3. Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року : Закон України від 25.06.2013 № 344/2013 // Офіційний вісник України. – 2013. – № 50. – Ст. 1783.
4. Словарь иностранных слов. – 16-е изд., испр. – М. : Рус. яз. 1988. – 642 с.
5. Кельман М.С. Теорія держави і права : [навчальний посібник] / М.С. Кельман, О.Г. Мурашин, Н.В. Сушицька. – К. : Центр навчальної літератури, 2006. – 477 с.

6. Волинка К.Г. Теорія держави і права : [навчальний посібник] / К.Г. Волинка. – К. : МАУП, 2003. – 240 с.

7. Методологические проблемы системного изучения деревни / отв. ред. Т.И. Заславская, Р.В. Рыбкина. – М., 1979. – С. 161.

8. Кенкман П.О. Роль системы образования в жизненном самоопределении молодежи в условиях развитого социализма : автореф. дисс. ... докт. филос. наук : спец. 09.00.02 / П.О. Кенкман. – М., 1985. – 50 с.

9. Зельманов А.В. Актуальные проблемы образования на современном этапе развития общества / А.В. Зельманов // Философские науки. – 1987. – № 5. – С. 37.

10. Лаптева М.Ю. Образование и права личности: Глобальные и региональные проблемы и перспективы : препринты и тезисы докладов и сообщений Международного конгресса (Ханты-Мансийск, 22–24 августа 2000 года) / М.Ю. Лаптева ; отв. ред. Р.А. Бурханов. – Нижневартовск : Изд-во Нижневарт. пед. ин-та, 2000. – Ч. 1. – 2000. – 183 с.

11. Про зайнятість населення : Закон України від 05.07.2012 № 5067-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2013. – № 24. – С. 1284. – Ст. 243.

12. Сущенко Т.І. Концепція розвитку післядипломної педагогічної освіти / Т.І. Сущенко // Післядипломна освіта в Україні. – 2007. – Червень. – С. 23–27.

УДК 347.73

ЩОДО ПИТАННЯ ПРОЦЕДУР ПОГАШЕННЯ ПОДАТКОВОГО БОРГУ

Сарана С.В., к. ю. н., доцент,
докторант кафедри управління, адміністративного права і
процесу та адміністративної діяльності
Національний університет державної податкової служби України

У статті розглянуто норми податкового законодавства та наукові праці, які присвячені питанням сутності й складу процедури погашення податкового боргу як частини загального процесуально-процедурного податкового режиму. Запропоновано авторське бачення складу цієї процедури у вигляді окремих процедур та її співвідношення з податковим процесом загалом і порядком погашення податкового боргу зокрема.

Ключові слова: податковий процес, податковий режим, податкова процедура, процедура погашення податкового боргу, загальний процесуально-процедурний податковий режим.

В статье рассмотрены нормы налогового законодательства и научные труды, посвященные вопросам сущности и состава процедуры погашения налогового долга как части общего процессуально-процедурного налогового режима. Предложено авторское видение состава данной процедуры в виде отдельных процедур и ее соотношение с налоговым процессом в целом и порядком погашения налогового долга в частности.

Ключевые слова: налоговый процесс, налоговый режим, налоговая процедура, процедура погашения налогового долга, общий процессуально-процедурный налоговый режим.

Sarana S.V. THE ISSUE PROCEDURES REPAYMENT OF TAX DEBT

The article deals with tax regulations and scientific works that focus on issues of substance and procedure of tax debt as part of the general judicially-procedural tax regime. The author vision of this procedure in separate procedures and its relationship with the whole tax process and procedure of tax debt, in particular.

Key words: tax process, tax regime, tax procedure, procedure of tax debt, general judicially-procedural tax mode.

Постановка проблеми. Належне виконання податкових зобов'язань передбачає, що платники податків будуть вчасно й у повному обсязі сплачувати належні з них податкові платежі для забезпечення безперервного фінансування держаних і громадських потреб. При цьому повнота й вчасність унесення таких платежів гарантується податковим законодавством, яке забезпечує їх сплату в тому числі за рахунок процедур сплати податкового боргу, яка є невід'ємною складовою адміністрування податків і зборів або з наукового погляду податкового процесу.

Податковий борг загалом виникає в тих випадках, коли платник не зміг належним чином виконати свої податкові зобов'язання зі сплати податку й цей борг має бути погашений платником або добровільно, або згідно з визначеною законодавством процедурою його примусового погашення. Проте чинне податкове законодавство не вносить ясності в питання розмежування процесу такого погашення, процедур, які при цьому застосовуються, та порядку здійснення відповідних дій, а також не визначає саму процедуру погашення податкового боргу й, по суті, не розкриває її склад у вигляді окремих процедур, що відповідають за ті чи інші елементи

погашення боргу. Крім цього, процедура погашення податкового боргу не позиціонується у складі того чи іншого податкового режиму, не вказується на її належність до податкового процесу загалом.

У світлі цього виникає потреба в дослідженні питання процедур погашення податкового боргу з огляду на сучасні дослідження та законодавчі реалії податково-правового регулювання.

Ступінь розробленості проблеми. Питанням погашення податкового боргу, у тому числі в аспекті неплатоспроможності боржника, було присвячено низку праць науковців, серед яких О.В. Бакун, Д.А. Бекерська, А.І. Берлач, Г.В. Беха, В.А. Бортняк, О.Є. Васильєва, О.С. Вешнивецький, Л.К. Воронова, Н.В. Воротіна, А.В. Головач, С.Т. Кадькаленко, І.Є. Криницький, Д.А. Кобильнік, М.П. Кучерявенко, Т.Є. Кушнар'єва, Д.Г. Мулявка, О.В. Онишко, П.С. Пацурківський, М.О. Перепелиця, В.О. Передборський, Ю.І. Туник та інші.

Податковий процес і його окремі процедури, у тому числі погашення податкового боргу, досліджували Ю.В. Боднарук, Л.М. Касьяненко, І.Є. Криницький, М.П. Кучерявенко, О.М. Мінаєва, В.І. Теремецький та ін. Питання співвідношення процесу і процедури були предметом наукових